

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У БОРотьБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ З ЄВРОПОЛОМ

Шепетько Сергій Анатолійович - кандидат юридичних наук, перший заступник Керівника МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Клименко Ольга Анатоліївна - кандидат юридичних наук, начальник відділу МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

УДК: 341.456 (004.9)

In acest articol se consideră proprietățile caracteristice ale bazelor de date principale, utilizate în activitatea Europol. Sunt identificate principalele aspecte problematice ale reglementării juridice a relațiilor sociale în domeniul cooperării între agenții autorităților competente din Ucraina și Poliția Națională a Ucrainei, în cadrul Acordului între Ucraina și Oficiul European de Poliție, cu privire la cooperarea operațională și strategică. Au fost propuse o serie de mecanisme instituționale pentru a îmbunătăți eficiența de informare și sprijin analitic, pentru măsurile de combatere a criminalității organizate, sub forma unei cooperări strânse cu Europol.

Cuvinte cheie: Europol, suport informativ și analitic, schimb de informații, criminalitate organizată.

В статье рассмотрены характерные свойства основных информационных баз данных, используемых в деятельности Европола. Определены основные проблемные вопросы нормативно-правового регулирования общественных отношений в сфере межведомственного взаимодействия компетентных органов Украины с Национальной полицией Украины в рамках Соглашения между Украиной и Европейским полицейским офисом об оперативном и стратегическом сотрудничестве. Предложен ряд организационно-правовых механизмов с целью повышения эффективности информационно-аналитического обеспечения мер борьбы с организованной преступностью в формате налаживания тесного сотрудничества с Европолом.

Ключевые слова: Европол, информационно-аналитическое обеспечение, обмен информацией, организованная преступность.

The article deals with the special features of the main informational databases used in the practices of Europol. The main issues of normative and legal regulation of public relations in the field of interagency cooperation between the competent authorities of Ukraine and the National Police of Ukraine within the framework of the Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Ukraine and the European Police Office are determined. A number of organizational and legal mechanisms are proposed to increase the effectiveness of informational and analytical providing of measures to combat organized crime through of establishing a close cooperation with Europol.

Key words: Europol, informational and analytical providing, an information exchange, organized crime.

Постановка проблеми. Підвищенню ефективності забезпечення національної безпеки передуює необхідність посилення взаємодії між відповідальними суб'єктами, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, і відповідними європейськими інституціями. Саме завдяки взаємодії з Європолем у сфері боротьби з організованою злочинністю систематизуються та об'єднуються основні зусилля нашої країни із інституціями інших європейських держав.

Організація дієвої взаємодії підрозділів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, із Європолем надає змогу більш раціонально розподіляти наявні сили і засоби у протидії організованій злочинності. Саме тому без дієвих механізмів організації взаємодії між органами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, та Європолем неможлива ефективна протидія організованій злочинності.

Стан дослідження. Питаннями налагодження обміну інформацією компетентних органів з Європолем займалися такі науковці як М. Г. Вербенський, М. В. Гребенюк, В. Я. Тацій, В. М. Трепак, О. Ю. Шостко та інші. Праці цих учених безумовно мають вагоме значення, але сучасний стан чинного законодавства зумовлює необхідність визначення подальших організаційно-правових заходів щодо налагодження належного обміну інформацією суб'єктів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, з Європолем.

Метою статті є визначення організаційно-правових механізмів для підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення заходів боротьби з організованою злочинністю у форматі налагодження тісної співпраці з Європолем.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Рішення ЄС № 2009/371/ПВД від 6 квітня 2009 р. "Про створення Європейського поліцейського відомства (Європол)", основними функціями Європолу є: а) збір, зберігання, обробка, аналіз інформації та відомостей і обмін інформацією та відомостями; б) невідкладне повідомлення компетентним органам держав-членів через вказаний у статті 8 національний відділ про факти, які їх стосуються, і негайне

інформування їх про зв'язки між злочинами; с) сприяння розслідуванням у державах-членах, особливо шляхом передачі національним відділам всієї необхідної інформації з цього приводу; d) звернення до компетентних органів відповідних держав-членів із запитами про порушення, проведення та координацію розслідувань і надання пропозицій про створення спільних слідчих груп стосовно деяких справ; е) надання державам-членам відомостей і допомоги в аналізі, коли проходять великі міжнародні заходи; f) підготовка оцінки загроз, стратегічних аналізів і загальних доповідей, що відносяться до його мети, у тому числі оцінки загроз організованої злочинності [1].

У грудні 2016 р. між Україною та Європейським поліцейським офісом було підписано Угоду про оперативне і стратегічне співробітництво (далі – Угода) [2], завдяки чому правоохоронні органи мають можливість використовувати технічні та аналітичні можливості Європолу, бути залученими до міжнародних поліцейських операцій під егідою Європейського поліцейського офісу, активно обмінюватися поліцейською інформацією з правоохоронними органами ЄС, у тому числі в рамках системи інформаційного обміну "SIENA". Крім того, 12 липня 2017 р. Верховна Рада України ратифікувала Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне і стратегічне співробітництво [3], що надало можливість значно розширити формат співпраці, здійснювати обмін оперативною інформацією в рамках кримінальних проваджень, брати участь у спільних заходах щодо розслідування злочинів, встановлювати місцезнаходження осіб, причетних до вчинення злочинів, брати участь в аналізі оперативної інформації, а також створювати міжнародні спільні слідчі групи.

Однак важливим завданням залишається підвищення інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю. Адже на сьогодні використання інформаційних систем та баз даних правоохоронних органів в оперативно-службовій діяльності носить майже виключно відомчий характер та не відповідає змісту й характеру загроз діяльності трансна-

ціональних організованих злочинних формувань.

Головними стримуючими чинниками налагодження стратегічного та оперативного інформаційного обміну правоохоронних органів із Європолом залишаються: корпоративність, інформаційна закритість правоохоронних структур, обмеження, пов'язані з нормативною вимогою посилення заходів щодо захисту службової й таємної інформації. У той же час європейський досвід взаємодії правоохоронців свідчить про безальтернативність тенденції до запровадження процесуальних механізмів безпосереднього он-лайн доступу до інформаційних ресурсів Європолу з обмеженнями, обумовленими компетенцією органу та рівнем доступу співробітника.

У своїй діяльності Європол використовує такі основні інформаційні системи, як **"SIENA"**, **"IES"**, **"EPE"**. Так, Secure Information Exchange (далі – **SIENA**) – це сучасна платформа зв'язку, яка відповідає потребам правоохоронних органів ЄС, забезпечуючи швидкий та зручний обмін оперативно-стратегічною інформацією про злочинність між офіцерами зв'язку, аналітиками й експертами Європолу, а також працівниками правоохоронних органів третіх країн, які уклади угоду про оперативне і стратегічне співробітництво з Європолом.

З 1 липня 2009 р. **"SIENA"** сприяє обміну інформацією в рамках організації Європол, а з 2010 р. цю інформаційну систему використовують правоохоронні органи інших країн ЄС, що співпрацюють з Євроюстом та Інтерполом, а також держави за межами ЄС (Канада, Норвегія, Швейцарія і США). Останнім часом доступ до бази **SIENA** також було надано відділенням правоохоронних органів із протидії відмиванню активів (AROs) для обміну інформацією про активи, які були заморожені або конфісковані в країнах ЄС. Інструмент, який було додано в **SIENA**, надає змогу обмінюватися інформацією для боротьби з тероризмом. Стратегія Європолу на 2016-2020 рр. акцентує на необхідності подальшого розвитку **SIENA** як системи безпечного обміну і передачі інформації між правоохоронними органами. **SIENA** відповідає всім вимогам законодавства

щодо захисту і конфіденційності інформаційних даних [4].

Основне завдання інформаційної бази даних **SIENA** – це забезпечення швидкого безперервного доступу в режимі 24/7 для пошуку інформації щодо підозрілих осіб, транснаціональних злочинів, виявлення та встановлення зв'язків між кримінальними провадженнями. Інформація, що вноситься в систему, звіряється з наявною в базі даних, і у випадку виявлення співпадіння про це повідомляється операційний підрозділ Європолу. При цьому, завдяки доступу до цієї бази експерти Європолу можуть надавати необхідну інформацію безпосередньо на місці події злочину шляхом використання можливостей мобільного офісу (ноутбук із доступом до інформаційних баз даних Європолу).

Інформаційна система Європолу (**EIS**) – це центральна база даних, яка містить інформацію про злочини, у тому числі й терористичного спрямування. Створена у 2005 р. і доступна на 22 мовах, **EIS** містить інформацію про вчинені тяжкі міжнародні злочини; організовані злочинні формування і засоби, які використовуються для вчинення злочинів; про підозрюваних осіб та засуджених. Це, насамперед, довідкова база даних, яка використовується для перевірки інформації про конкретну особу або об'єкт інтересу (наприклад, автомобіль, телефон або повідомлення електронної пошти) за межами національної або організаційної юрисдикції [5].

Дані, які містяться в **EIS**, залишаються під повним контролем власника даних і не можуть бути змінені Європолом або будь-якою іншою державою-членом ЄС. Особа, яка надає інформацію, несе відповідальність за: точність та достовірність даних; перевірку термінів зберігання даних; актуальність даних. Безпека і захист даних мають важливе значення для адекватного та належного функціонування **EIS**. Права користувачів на доступ до інформації залежать від їх профілів і обмежень, визначених власником даних. Користувачі в Європолі та в національних правоохоронних органах країн ЄС мають прямий доступ до всієї інформації, що зберігається в системі, але особа, яка на-

дає інформацію, може обмежувати це право в кожному конкретному випадку [5].

Експертна інформаційна база Європол (ЕРЕ) – це безпечна спільна веб-платформа для фахівців у різних сферах правоохоронної діяльності. Інформаційна база Європолу (ЕРЕ) сприяє обміну найкращими практиками; матеріалами; інноваціями; особистими даними про злочини. У системі ЕРЕ не зберігаються особисті дані і конфіденційна інформація. Користувачі можуть взаємодіяти один з одним через віртуальні мережі, такі як блоги або форуми, особисті повідомлення. ЕРЕ пропонує набір загальних функцій, які налаштовуються відповідно до потреб кожного онлайн-співтовариства експертів. До поточних основних функцій ЕРЕ належать такі: електронна бібліотека, що містить документи, зображення і відеоролики, які можуть бути завантажені та поширені в експертному співтоваристві; форум повідомлень, де користувачі можуть обговорювати проблеми між собою; блог, в якому користувачі можуть публікувати новини, рекламувати і повідомляти про зміни у своєму експертному співтоваристві; календар, в якому користувачі можуть планувати заходи; вики, де користувачі можуть працювати разом, щоб створити базу даних у своєму експертному співтоваристві [6].

Інформаційна база даних ЕРЕ дає змогу співпрацювати на веб-платформі експертам у різних правоохоронних структурах; сприяє обміну експертними знаннями та навичками і неперсональними даними щодо злочинів; має більш ніж 6000 користувачів із 70-и країн і можливість миттєвого обміну повідомленнями.

Важливим залишається питання обміну інформацією між правоохоронними органами та Європолом. Так, відповідно до Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво контакти між компетентними органами України та Європолом, а також обмін інформацією між Україною та Європолом у межах Угоди здійснюється через Національний контактний пункт.

У зв'язку з організаційно-штатними змінами Департамент Інтерполу та Європолу

Національної поліції України реорганізовано в Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України, на який покладено функцію Національного контактного пункту України по взаємодії з Європолом. На початку 2017 р. у новоствореному Департаменті встановлено та запущено в дію відповідне обладнання, що забезпечує доступ до каналу (шлюзу) SIENA. Наразі цей канал активно використовується Департаментом для обміну інформацією з Європолом.

Відповідно до Меморандуму між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку обмін інформацією між Національним контактним пунктом та Європолом здійснюється за допомогою виділеної захищеної лінії зв'язку SIENA. На цей час доступ до зазначеної лінії зв'язку налагодженого на базі Національної поліції України. Разом з тим, ст. 6 Угоди не виключає можливості прямого обміну інформацією між компетентними органами України та Європолом, якщо це вважатиметься необхідним для обох Сторін. Відповідно до ст. 7 Угоди компетентними органами є всі державні органи України, відповідальні за запобігання та боротьбу зі злочинністю, перелік яких наведено в додатку 2 до Угоди [2].

На сьогодні окремого нормативно-правового акта, який регулював би механізм міжвідомчої взаємодії між компетентними органами України та Національним контактним пунктом у межах Угоди, не розроблений. Тому питання щодо нормативно-правового врегулювання такого механізму доцільно опрацювати з Національною поліцією України, на яку покладається виконання функцій Національного контактного пункту.

Крім того, організаційно-правовий механізм обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Національним антикорупційним бюро України, Генеральною прокуратурою України, Державною фіскальною службою України, Державною службою фінансового моніторингу України та Національною поліцією України в рамках Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне

співробітництво на цей час не розроблений. У свою чергу, проблемною залишається й конструктивна взаємодія між Службою безпеки України та Європол, що передбачає нагальну потребу в розробці відповідного нормативно-правового акта.

Висновки. Забезпечення можливості невідкладного обміну інформацією з компетентними органами, які згідно з національним законодавством відповідають за боротьбу зі злочинністю, згідно з частиною п'ятою статті 6 Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво [2] покладено на новостворений Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України.

З метою підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення заходів боротьби з організованою злочинністю у форматі налагодження тісної співпраці з Європол доцільно вжити таких заходів:

1. Розробити нормативно-правовий акт з метою визначення та впровадження в практичну діяльність порядку та умов міжвідомчого обміну інформацією між компетентними органами (СБУ, ДПС України, ГПУ тощо) і Європол у рамках Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво.

2. Призначити та відрядити до Європолу офіцера(-ів) зв'язку, який (які) має (мають) швидкий та, за технічної можливості, прямий доступ до національних баз даних, необхідних для виконання ним (ними) своїх обов'язків, з метою належного обміну інформацією з Європол.

3. Нормативно забезпечити створення Єдиного національного інтеграційного банку

даних, тобто об'єднати всі інформаційні бази даних суб'єктів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, та передбачити її використання в режимі он-лайн усіма компетентними органами, у тому числі й у рамках виконання Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво.

Література

1. Решение № 2009/371/ПВД "Совета о создании Европейского полицейского ведомства (Европол)". (Люксембург, 6 апреля 2009 года). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a78.

2. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 04.12.2016 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

3. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: Закон України від 12 липня 2017 р. № 2129-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 33. Ст. 361.

4. Secure information exchange network application (SIENA). URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena>.

5. Europol information system (EIS). URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/europol-information-system>.

6. Europol platform for experts (EPE). URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/europol-platform-for-experts>.